

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

19e jaargang nr. 7

13 februari 1966

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 5,50 per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,30
verschijnt wekelijks

Uit humanistisch oogpunt

Toen zo'n twintig jaar geleden het Humanistisch Verbond werd opgericht, hadden wij een paar illusies. De eerste was, dat een enorm aantal buitenkerkelijke Nederlanders met spoed lid zou worden om aldus een einde te maken aan de kennelijke minachting van kerkelijk Nederland voor hen die „niks" waren. En een tweede illusie was, dat het mogelijk zou zijn aan typisch humanistische waarden zoals de verdraagzaamheid, een wat ruimer plaats te verzekeren in ons volksbestaan. Indien er het een en ander bereikt is en in sommige opzichten zelfs verrassend veel, dan toch wel *niet* doordat wij de leden van het Verbond bij tienduizenden tellen, nee, dan veel eerder doordat de argumenten waarmee het goed recht van het Humanisme en van de humanisten werd bleit, zo steekhoudend bleken en zo veel beroep deden op ieders gezond verstand, dat ook de andersdenkenden de juistheid ervan hebben ingezien. Er is wel wat gewijzigd, zeker. Maar iedere neiging tot tevredenheid blijft ons vreemd, zo lang de krant ons dagelijks het nieuws brengt dat ons ontstelt of verontrust. Want telkens weer blijkt ons, hoe weinig er toch nog veranderd is, hoe weinig verbeterd: de meeste mensen zijn nog even eigengereid als vroeger, nog even bekrompen, nog even dogmatisch, als ze de kans maar krijgen. De erkenning van de fundamentele menselijke ongelijkheid in aanleg, in opvatting, in overtuiging, in levensstijl, en de onmiddellijk daarmee verbonden erkenning dat juist die ongelijkheid ons tot verdraagzaamheid en gelijkwaardigheid verplicht, die dubbele erkenning is bij velen pijnlijk afwezig, ja pijn-doend afwezig. Vandaar onze mening dat er *praktisch* nog zoveel voor en door het *humanisme* moet worden gedaan. De voorbeelden liggen te grijp.

De laatste tijd is er weer groot nieuws uit Staphorst. Allerlei kranten, tot ver buiten onze landsgrenzen, hebben er zich mee bezig gehouden. Een volksgericht, een schandeboog, een nachtelijke opeenhoping van mestkarren, een dreigend varkenskot, dat zijn buitenkansjes die geen journalist zich laat ontgaan. Maar het fijne komt niemand te weten, zelfs de burgemeester niet. Want dat is geen inboorling, dat is een

vreemde, hij komt uit de Achterhoek. Nu zou men menen dat er geen achterder hoek is dan Staphorst, maar dan kent men z'n aardrijkskunde slecht.

De autochtone bevolking, sedert eeuwen Staphorster van geslacht op geslacht, heeft haar eigen normen en haar eigen gebruiken. Iedereen kan dit zien zodra men het dorp bezoekt: hier is de oude klederdracht nog geen folkloristische attractie geworden, uitgesteld om tegen Amerikaanse munt te worden gekiekt en gefilmd. Integendeel: er is zelfs een gemeenteverordening die het fotograferen verbiedt, een unicum in ons land en omstreken. De lange wijde rokken, de zwarte kousen, de witte klompen of vilten pantoffels, de keurslijven, de halsdoeken en de indrukwekkende haardracht, het is alles nog echt, een levend relict uit een volmaakt verleden tijd, het karakteristieke uiterlijk van een geestelijk relict-gebied: de zeventiende in de twintigste eeuw. Want het is niet zo maar een stuk ouderwetsheid, het heeft z'n wortels diep in de grond, z'n uitsteeksels hoog boven de wolken. Hier heerst nog het onversneden, onverschaalde straffe geloof, dat in de synode van Dordrecht, een kleine 350 jaar geleden, z'n krachtdadige vormgeving kreeg: de vreze voor een God van wrake die de zonden der vaders vervolgt tot in het zoveelste geslacht en die in Zijn ondoorgrondelijke uitverkiezing een kleine kudde ten hemel en de grote hoop ter hel heeft bestemd. In theorie een indrukwekkend geloof, uiterst intelligent bovendien, om niet te zeggen intellectueel; maar in de praktijk dikwijls een harde, onhumane en eigengereide houding, leidende tot veroordeling

personalia

Prof. Dr. GARMT STUIVELING. Geboren in 1907. Volgde de H.B.S. te Groningen, staats-examen. Studeerde daarna aan de Universiteit van Groningen en deed doctoraal examen in 1934. Sinds 1935 leraar te Hiversum en sinds 1951 hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Hoofdbestuurslid van het Humanistisch Verbond sinds de oprichting.

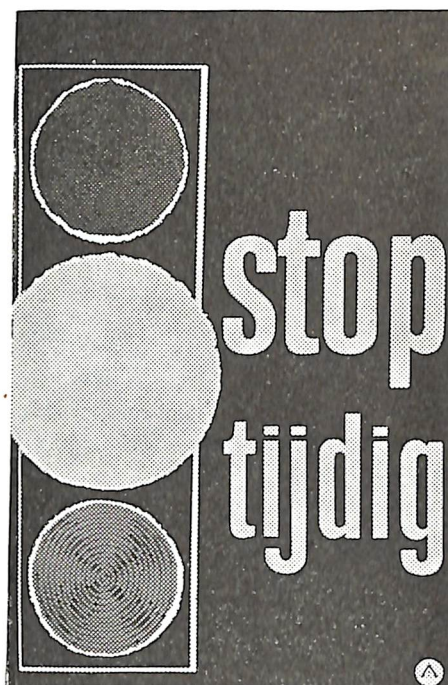
een lezing voor de vara-microfoon van zondag 13 februari 1966

van al wat afwijkt van het geijkte patroon. Een oudtestamenteisch geloof, waaraan het evangelie nauwelijks deel heeft gehad.

Aanvankelijk beweerde de krant dat de oorzaak van alle staphorster opwinding gelegen was in het feit dat de bruid tijdens haar verlating omgang zou hebben gehad met een andere man. Achteraf beweerde diezelfde krant om zo te zeggen het tegendeel: de man zou tot voor kort met een ander verloofd zijn geweest. Kranten maken nooit excuses voor zulke ommezwaaien in de berichtgeving, de meeste lezers hebben toch geen geheugen. Maar wat mij betreft mag het ene precies even waar zijn als het andere: wat dan nog? Gaat het iemand ter wereld aan, behalve de mensen zelf die erbij betrokken zijn? In Johannes VIII brengen de schriftgeleerden en de Farizeeën tot Jezus een vrouw, in overspel gegrepen; en zij herinneren hem aan het gebod van Mozes dat dezulken gestenigd zullen worden. Maar Jezus, nederbukkende, schreef met de vinger in het zand. En toen zij bleven vragen, richtte hij zich op en zeide tot hen: „Wie van ulieden zonder zonde is, werpe de eerste steen op haar”. Nu zullen de jeugdige schriftgeleerden en de oudere Farizeeërs in Staphorst wel beweren dat dit hoofdstuk uit het Evangelie niet van toepassing is op hún geval, want de Bijbel spreekt van een overspelige vrouw, niet van een overspelige verloofde. Het is soms wel jammer dat een humanist zo weinig zekerheid heeft inzake het hiernamaals, en zichzelf zoveel beheersing oplegt in z'n wraakgevoelens. Anders zou ik wát graag bereid zijn om die paar dozijn fanatieke folkloristische nachthelden een paar eeuwen roosteren in de hel te voorspellen boven een zacht vuurtje van mestkarren, en het gekwelde bruidspaar hoogstens een halve dag vagevuur. Maar dit laatste is volgens de nieuwste gegevens helemaal in twijfel gedooft. Het is moeilijk, het precies te weten. Maar het is *niet* moeilijk, tot de erkenning te komen dat er *praktisch* voor en door het *humanisme* nog heel wat moet worden gedaan.

Gelukkig is ons land groter dan Staphorst; we hebben bijvoorbeeld ook nog Doetinchem. Dat is dan echt in de Achterhoek. En is ook daar zoveel zonde? Misschien wel, al blijkt dat niet zo des nachts. De stenen die men hier opraapt, zijn bestemd voor politieke ruiten. Maar op nieuw zijn er menselijke belangen van de eerste orde mee gemoeid.

Sinds de oprichting van de Partij van de Arbeid kent men in ons land katholieke socialisten, of als men liever wil: socialistische katholieken. Ze zitten in de beide Kamers der Staten-Generaal, in verschillende Provinciale Staten, in tientallen gemeenteraden, en al heeft wijlen het Mandement zoiets wel ontraden, verboden hebben de bisschoppen het nooit, en hun waarschuwing heeft zienderogen steeds minder effect gehad. Steeds minder: want wat destijds wél verboden was, het lidmaatschap van het NVV, is thans openlijk aan katholieke arbeiders toegestaan. Trouwens, de stormachtige ontwikkeling in de roomse wereld, waarvan het Vaticaans concilie tegelijk uiting en motor is geweest, gaat in de richting van meer openheid, en dus weg van het oude integralisme en de zelfgenoegzaamheid binnen het eigen dogma. Sinds kort heeft de Partij van de Arbeid een katholiek als voorzitter, sinds kort heeft de katholieke universiteit een socialist als hoogleraar. Die feiten zijn met tientallen te vermeerderen, alleen: doetinchemse feiten zijn daar niet bij. Wat in Den Haag, Maastricht, 's-Hertogen-

bosch en Nijmegen toelaatbaar om niet te zeggen gewoon is, valt in Doetinchem in de verboden zone. De zaak is heel simpel: twee leraren van het St. Ludgercollege hebben zich aanvankelijk bereid verklaard om geplaatst te worden op de socialistische lijst voor de raadsverkiezingen. Zodra dat bekend werd, hebben leerlingen van dit college de les van hun leraar gesaboteerd, ze zijn met rode truien op school verschenen, men heeft met hakenkruisen geklad, kortom er is een opgeschroefde rel in het stadje ontstaan, met de fractieleider van de KVP als dommekracht. Het is wel duidelijk: de man heeft zich een kwarteeuw vergist, misschien heeft hij wel een kwarteeuw geslapen, zó veel gaat er in Doetinchem niet om. Maar intussen is het onheil geschied: de verhouding van leraar en leerlingen, van docent en ouders, is grondig bedorven, de jonge man die de illusie had in een vrij land te leven en zijn geweten te mogen volgen zowel in de godsdienst als in de politiek, is een pijnlijke ervaring rijker, een ervaring die in alle opzichten nutteloos, zo niet schadelijk is geweest. Want niet enkel zijn verhouding tot de politiek, ook die tot de godsdienst is nu in het geding. Immers: van tweeën een: óf de geestelijkheid van Doetinchem steunt deze dictatoriale vereenzelviging van kerk en partij, en dán kan men niet anders verwachten dan dat nu de leraar ook de kerk in twijfel trekt; of de geestelijkheid steunt deze kleinsteedse machtswaan niet, maar waarom treedt zij dan niet onverwijd op met haar volle vrome gezag? Het jonge plantje van de verdraagzaamheid wortelt nog niet heel diep in roomse grond, wij weten het allen. Maar het is toch niet nodig dat men het zó vertrappt. Intussen, indien er één ding duidelijk is dan wel dit: dat er *praktisch* door en voor het *humanisme* nog heel wat moet worden gedaan.

Maar Staphorst noch Doetinchem is bepalend voor onze nationale gemeenschap, al mocht men wel eens bedenken hoeveel kwaad zulke feiten ons volk doen in de buitenlandse pers. Gelukkig hebben we ook nog een hoofdstad,

met happenings bij het Lieverdje in allerlei provocerende kleur. We hebben Amsterdam, die grote stad, en in die stad een straat, de Gloriantstraat, en in die straat een huis, nummer 22 II, en in dat huis géén man, althans geen werkmán, ofschoon men er taalkundig over kan twisten of een chauffeur de grenzen van het begrip werkmán niet te buiten rijdt. De man heeft wel een vrouw, die vrouw heeft wel een kind, maar al verdient hij goed, hij heeft geen status. In plaats daarvan heeft hij een kleine zolderkamer voor twee, nu drie personen, jaar in jaar uit; en een urgentieverklaring van Volkshuisvesting, maand in maand uit; en tenslotte een toewijzing, een vordering zelfs, aangezien de huiseigenaar geen medewerking heeft willen verlenen: de chauffeur immers heeft geen status en Gloriantstraat 22 II is een achterswaardig pand, ook al woont de eigenaar er niet zelf. Maar het verbijsterende is niet dat deze man zo oordeelt, want waarom zouden alle huiseigenaars per se verstandig en humaan zijn, dat zijn zelfs alle chauffeurs niet eens. Het verbijsterende is, dat Gedeputeerde Staten van Noordholland deze huiseigenaar tegenover de gemeente Amsterdam in het gelijk hebben gesteld. Op juridische gronden, zeker, en op juridische gronden staat dus nu een goede woning meer dan een half jaar leeg. Indien er in ons land geen woningnood was, zou iedere eigenaar wat mij betreft ieder huis leeg mogen laten staan tot Sint-Status toe. Maar zo lang er wél woningnood is, houd ik het voor onzedelijk dat juridische overwegingen een gezin van drie mensen tot een zolderkamertje verplichten, als er een goed huis voor hen beschikbaar is. Ik zal wel nooit genoeg ambtenaar worden om deze wanverhouding tussen

papieren voorschriften en menselijke levensbelangen te slikken, en ik hoop van harte de dag niet te beleven dat ik daaraan wen. Kan men dan nooit zien, wat er wérkelijk gebeurt? En is dat enkel een gebrek aan verbeeldingskracht, aan voorstellingsvermogen, of is het bovendien gebrek aan hart? Hoe dit ook zij, het is een bewijs te meer dat er *praktisch* door en voor het *humanisme* nog heel wat moet worden gedaan.

Door en voor het humanisme: en wat hebt U daar totnutoe voorgedaan? Hebt u één vinger uitgestoken om behulpzaam te zijn bij het werk? Hebt u één gulden gegeven om het werk mogelijk te maken? Het humanisme is geen wereldvreemde droom van halfzachte prekers en dwepers, maar een stuk geestelijke vrijheid voor u allen, een stuk menselijke solidariteit in de praktijk. En omdat in deze wereld nu eenmaal alles een geestelijke en een stoffelijke kant heeft, hebben wij mensen nodig, en geld. Mensen die lid worden en actief zijn, en geld om de almaar stijgende kosten te dekken van de hulpverlening aan allen die onze hulp nodig hebben. En dat zijn er veel. Het Steunfonds Praktisch Humanisme heeft een naam die geen uitleg behoeft, het heeft een gironummer dat u zou moeten onthouden en gedenken: het is 6168. Want als u schoon genoeg hebt van fanatisme, eigengereidheid en statuswaan, en als u bewust kiest voor het tegendeel daarvan, neem dan even uw ballpoint en noteer: Steunfonds Praktisch Humanisme, Amersfoort, postgiro 6168. En u wéet het wel: ieder bedrag is hartelijk welkom, maar het grootste bedrag, helaas, het meest.

GARMT STUIVELING

Vreugde

*Als ons hart slechts
een keer warm kon worden
als de motor van het vliegtuig,
en onze daden
vleugelen hadden aangenomen
te midden der zware dingen, de witte wolken.*

*Als onze ogen slechts
een keer konden schitteren
als het zilveren lichaam van het vliegtuig,
en de vreugde het kon uitschreeuwen
onder het blauw, het diepe water...*

*Welk een gebeurtenis zou ons niet overkomen
op deze wereld!
Welk een vrolijkheid zou niet opstijgen!*

*Als ons hart slechts een keer kon warm worden
als de motor onder de buik van het vliegtuig...*

*Asjantenoe Sangodare,
hedendaags Surinaams dichter*

GIRO
6168

Stichting Steunfonds
Praktisch Humanisme
te Amersfoort, Curaçolaan 16 c

Mijn geloof is het geloof van een dichter. Het beroert mij met dezelfde onzichtbare en onnavolgbare streling die muziek op mij uitoefent. Mijn religieuze beleving heeft dezelfde ontwikkeling ondergaan als mijn dichtelijke beleving. Ergens was hun samengaan diep in mij verborgen totdat geleidelijk mijn gave tot poëtische expressie als een afgestemd instrument de weergave en weerklank van de innerlijke adem van mijn diepste beleving vond. Sinds mijn jeugd was ik gevoelig voor de wereld rondom mij en was ik mij bewust van de intense relatie tussen mijzelf en de natuur en de mensen om me heen.

Ik was gezegend met het gevoel van verwondering, dat aan het kind zijn recht geeft binnen te treden in de schatkamer van het mysterie dat aan alle leven eigen is. Zoals het kind zonder de naam van zijn moeder te weten en te beseffen wie ze eigenlijk is, spontaan reageert op de liefkozing, zo onderging ik de beleving van het mysterie als een diep gevoelde persoonlijke bevrediging die mij toestroomde langs de levende kanalen van een alzijdige communicatie.

De bewuste belevenis die de beroering met de omringende wereld in me wakker riep maakte alle dingen glanzend en stralend. Dat de wolk de wolk was, en een bloem een bloem, was me genoeg, omdat ze direkt tot me spraken en alleen al in hun aanwezigheid mij interesseerden. Ik herinner me nog het moment, toen ik op een middag terugkomend van school uit de koets stapte en ineens boven de nok van ons dak in de lucht een overdaad van diepe, donkere regenwolken gewaar werd, die rijke, koele schaduwen in de atmosfeer aftekenden. De betoverende weldaad van hun enkele aanwezigheid, het machtige contrast van donker en licht vervulden me met vreugde en bevrijding, een zelfde bevrijdende vreugde als in de herkenning van een hervonden vriend.

Het is deze herkenning in de ander en het andere van wat diepst in ons zelf eigen is, die de relatie betekenisvol maakt. Ik heb dit eens trachten te illustreren aan het voorbeeld van de vreemdeling uit een andere planeet, die bij een bezoek aan onze aarde toevallig het geluid van een menselijke stem zou vernemen van een gramfoon. Alles wat hij bewust zou waarnemen is 't draaien van de gramfoonplaat en het fysieke geluid uit de hoorn. Hij is niet in staat een persoonlijke waarheid daarachter te ontdekken. Het bewegende en geluidmakende ding als zodanig is voor hem een feit, waarachter hij niets kan vermoeden. Hoe zou een machine kun-

nen spreken tot een ziel. Totdat hij misschien verder speurend naar een mysterie de maker ontdekt en het mechanische geluid leert verwerken als een communicatie van persoon tot persoon. Louter informatie van feiten, of de ontdekking van macht die uit de feitelijke informatie voort kan vloeien, behoren tot de buitenkant en niet tot de ziel van de dingen. Het weten van feiten geeft hoogstens de ervaring van doelmatigheid. Vreugde ervaart men pas bij de herkenning van Waarheid, bij de innerlijke beleving van de beroering die muziek ons kan geven, bij de weerklank die in onze innerlijke waarheid wordt opgewekt. Die beleving van weerklank is de ware grondslag van religie en geen dogma. We raken aan de oneindige realiteit van het ons omringende universum in de onmiddellijke beleving van waarheid en goedheid, in de samenklank van ons wezen met de ziel van het universum. Theologische uiteenzettingen noch geleerde discussies over ethische leerstellingen doen hieraan iets toe of af.

Mijn geloof is het geloof van een dichter. Ik kan alleen uiten wat ik in het diepst van mijn eigen wezen beleef. Ik geef geen antwoorden op vragen naar het wezen van goed en kwaad of naar het leven na de dood. Alles wat ik weet is dat mijn ziel direct in contact staat met de realiteit van het oneindige, dat mij wezensverwant is en mij bewust wordt in de intense vreugde die ik ervaar.

In de nacht tasten wij onzeker onze omgeving af, struikelen over voorwerpen en ergeren ons over hun niet geweten aanwezigheid. Als de dag aanbreekt verwonderen we ons over de gedachte dat wij meenden dat de dingen en wij zelf gescheiden eenheden zijn. In het licht van de waarheid onderscheiden we de dingen in hun alomvattende eenheid van samenhang. De mens die zichzelf in de wereld beziet met de blik van innerlijke verlichting is zich onmiddellijk bewust van de opperste eenheid van het zijnde en struikelt niet over verschillen van ras, individuele feitelijke en afscheidingen in de menselijke wereld. Hij realiseert zich dat de vrede is in de innerlijke harmonie van het wonen in de waarheid en niet in uiterlijke aanpassingen aan wisselende omstandigheden. En dat schoonheid een eeuwige verzekering is voor de geestelijke verwantschap met de werkelijkheid, die pas volmaakt wordt in het persoonlijke antwoord van onze liefde en aanvaarding.

(Uit: R. Tagore, The religion of an artist)

lezingen voor de radio

- di. 15 febr. VARA: ACTUEEL HUMANISME, een televisie-uitzending in samenwerking met de VARA (Ned. I). Voor aanvangstijd: zie programmabladen.
- zo. 20 febr. VARA 9.45 uur: J. P. van Praag: „Wat bezielt ze toch?”
- ma. 21 febr. AVRO 16.15 uur: A. P. J. Verbist: „Humaniteit in een bedreigde wereld”.
- zo. 27 febr. VARA 9.45 uur: P. Spigt: „Wij zijn geen chimpansees”
- zo. 6 mrt. VARA 9.45 uur: H. Bonger: „Het geld dat stom is maakt recht wat krom is”